

Asia: VN/11385/2020

Hiilineutraali Suomi 2035 – kansallisen ilmasto- ja energiastrategian luonnos

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan taho

Muu taho

Mikäli vastasit "muu taho", voit tarkentaa vastaustasi tässä

-

LAUSUNTO

-

• **Mikäli vastasit yhtyväsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse**

-

1) Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ja nielujen kasvattaminen (strategian luku 2.1)

-

Avoin vastaus kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä ja nielujen kasvattamista koskien

Amnesty katsoo, että ilmastonmuutosta tulee hillitä ensisijaisesti päästövähennyksin. Kaiken ilmasto- ja energiapolitiikan tulee olla ihmisoikeusperustaista ja noudattaa oikeudenmukaisen siirtymän periaatteita. Joustokeinoja päästökauppa-, taakanjako- ja maankäyttösektorien välillä ei tule käyttää päästövähennystavoitteiden saavuttamisessa, vaan päästöjä on vähennettävä kaikilla sektoreilla kansallisten tavoitteiden ja uudistettavien EU-velvoitteiden mukaisesti. Suomen ei myöskään tule pyrkiä lisäämään sektorien välisiä joustokeinoja tai niiden hyödyntämisen mahdollisuuksia. Amnesty yhtyy Suomen luonnonsuojeluliiton lausuntoon, että päästövähennyksiä tulee toteuttaa yhtäläisesti taakanjakosektorilla ja päästökauppasektorilla.

Teollisuuden päästövähennyksiin tulee pyrkiä myös normatiivisen ohjauksen ja verotuksen keinoin, teollisuudenalojen laatimien vähähiilitiekarttojen lisäksi.

2) Uusiutuvan energian edistäminen (strategian luku 2.2)

-

Avoin vastaus uusiutuvan energian edistämistä koskien

Fossiilisista energianlähteistä irtautuminen kaikessa energiantuotannossa on ratkaisevan tärkeää ilmastotavoitteiden saavuttamisen kannalta. Amnesty pitää tervetulleena toimia uusiutuvan energiantuotannon edistämiseksi. Tuulivoiman tuotannon lisäämisessä tulee kuitenkin huomioida tarkasti saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana ja varmistaa laissa säädettyjen ennakkoneuvottelujen käyminen todellisina neuvotteluina. Saamelaisten kotiseutualueella ei tule toteuttaa hankkeita ilman ennakkosuostumusta (free, prior and informed consent).

Lämmityksessä on ensisijaisesti edistettävä polttoon perustamattomien teknologioiden käyttöönottoa ja hukkalämpöjen hyödyntämistä. Bioenergian hyödyntäminen ei saa vaarantaa luonnon monimuotoisuutta, metsien hiilinieluja tai muiden ympäristötavoitteiden toteutumista.

3) Vety ja sähköpolttoaineet (strategian luku 2.3)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus vetyä ja sähköpolttoaineita koskien

-

4) Energiatehokkuuden edistäminen (strategian luku 2.4)

-

Avoin vastaus energiatehokkuuden edistämistä koskien

Energiatehokkuuden parantamisen ja ennen kaikkea energian säästön on oltava politiikkatoimien keskiössä kaikilla sektoreilla. Amnesty katsoo Suomen luonnonsuojeluliiton tavoin energian säästöön kiinnitetyn aivan liian vähän, jos lainkaan, huomiota. Energianeuvontaan on tärkeää osoittaa riittävät resurssit kuluttajien yhdenvertaisten tiedonsaantimahdollisuuksien ja tehokkaiden energiatehokkuustoimien takeeksi. Liikenteen energiatehokkuuden parantamiseksi on tärkeää vahvistaa sujuvan, saavutettavan ja turvallisen joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä.

5) Energian toimitus- ja huoltovarmuus (strategian luku 2.5)

-

Avoin vastaus energian toimitus- ja huoltovarmuutta koskien

Toimitus- ja huoltovarma energiajärjestelmä on yhteiskunnan perustoimintojen ja ihmisten kotien lämpenemisen kannalta ensiarvoisen tärkeä. Siihen tulee kuitenkin pyrkiä uusiutuviin ja päästöttömiin energianlähteisiin nojaten.

Turpeen energiakäyttö on ollut tervetulleessa laskusuunnassa. Oikeudenmukaisen siirtymän näkökulmasta on kyseenalaista väliaikaisesti tukea auringonlaskun alan toimintaa, kun on selkeää, että turpeen ja muiden fossiilisten polttoaineiden käytöstä tulee luopua mahdollisimman nopeasti.

6) Ydinenergian käyttö (strategian luku 2.6)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus ydinenergian käyttöä koskien

-

7) Energiamarkkinoiden kehittäminen (strategian luku 2.7)

-

Avoin vastaus energiamarkkinoiden kehittämistä koskien

Amnesty pitää myönteisenä pyrkimyksiä sähkön siirtohintojen kohtuullistamiseen ja yhden laskun mallin mahdollistamiseen. Yhden laskun malli helpottaa ja selkeyttää kuluttajien tiedonsaantia kodin energian todellisista kustannuksista.

Myönteistä on myös kotitalouksille suunnattu valtion lainantakausmalli ilmastoystävällisten investointien tueksi. Tämän vastinparina ilmastoystävällisten hankintatukien, kuten öljylämmityksen korvaamisen tukien, hakijan tulotason mukaan porrastamisen tulisi olla mahdollista oikeudenmukaisen siirtymän toteuttamiseksi. Pienituloisille voisi olla tarpeen mahdollistaa korkeampi hankintatuki, sillä nykyinen tasatukimalli valtion lainantakaukseenkaan yhdistettynä ei välttämättä mahdollista ilmastokestävien investointien tekemistä pienituloisimmille kotitalouksille. Tärkeää on myös strategian mukaisesti selvittää energiaköyhyyden tilannetta Suomessa. (s. 33)

Strategialuonnoksessa todetaan hukkalämpöjen hyödyntämiseen kaukolämmön tuotannossa liittyvän merkittäviä mahdollisuuksia (mm. s. 37). Näiden mahdollisuuksien käyttöönottoa tulee resursoida niin, että ne voidaan hyödyntää täysimääräisesti ripeällä aikataululla.

8) Tutkimus, innovointi ja kilpailukyky (strategian luku 2.8)

-

Avoin vastaus tutkimusta, innovointia ja kilpailukykyä koskien

Amnesty pitää hyvänä strategian tavoitetta vahvistaa energia-alan tasa-arvoa koulutuksessa, uralla etenemisessä ja palkkauksessa (s. 39). Equal by 30 -kampanjan tavoitevuosi näiden asioiden toteutumiseksi vuoteen 2030 mennessä on liian myöhään. Suomen tulee pyrkiä tavoitteisiin huomattavasti nopeammin.

9) Verotus (strategian luku 2.9)

-

Avoim vastaus verotusta koskien

Päästöperustainen verotus on tärkeä hiilen hinnoittelumekanismi ja oikeudenmukaisen vihreän siirtymän ohjauskeino. Mekanismia tulee käyttää nykyistä tehokkaammin ja saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti. Samanaikaisesti tulee huolehtia siitä, etteivät taloudelliset vaikutukset pienituloisille käy kohtuuttoman koviksi. Keskeistä on luopua fossiilisten energialähteiden käytön tuista, mukaan lukien niihin kohdistuvista veroeduista.

10) Ilmastonmuutokseen sopeutumisen vahvistaminen (strategian luku 2.10)

-

Avoim vastaus ilmastonmuutokseen sopeutumista koskien

Amnesty pitää tärkeänä Suomen kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman osallistavaa valmistelua ja ripeää loppuun saattamista.

11) EU-vaikuttaminen (strategian luku 2.11)

-

Avoim vastaus EU-vaikuttamista koskien

Kuten strategialuonnoksessa todetaan, EU:n ilmastotavoitteiden on oltava linjassa Pariisin sopimuksen tavoitteiden kanssa (s. 43). Tämän tavoitetilan saavuttamiseksi EU:n on vähennettävä päästöjään enemmän kuin vähintään 55 prosentilla vuoteen 2030 mennessä. Suomen on toimittava aktiivisesti kunnianhimoisen, ihmisoikeusperustaisen ilmastopolitiikan puolesta EU:ssa ja pidettävä päästövähennykset ensisijaisena keinona ilmastotavoitteiden täyttämiseksi. Suomen ei tule toimia joustomahdollisuuksien lisäämiseksi unionin ilmastopolitiikassa. Oikeudenmukaisen siirtymän edistämisen on oltava vahvasti mukana myös EU:n ilmastotoimissa, myös kansainvälisen ilmastorahoituksen kautta.

1) Ilmastotavoitteiden saavuttaminen (strategian luku 3.1)

-

Avoim vastaus ilmastotavoitteiden saavuttamista koskien

Eduskunnan käsittelyssä olevan uudistetun ilmastolain mukaan Suomi tavoittelee hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä sekä vähintään 60 prosentin päästövähennyksiä vuoteen 2030 mennessä, vähintään 80 prosentin päästövähennyksiä vuoteen 2040 mennessä ja 90-95 prosentin päästövähennyksiä vuoteen 2050 mennessä. Amnesty katsoo, että Suomen tulee saavuttaa ilmastolain tavoitteet esitettyä nopeammin.

Ilmasto- ja energiastrategialuonnoksessa todetaan tavoitteiden saavuttamiseen liittyvän monenlaisia epävarmuuksia. Vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteeseen liittyy luonnoksen mukaan monenlaisia positiivisia ja negatiivisia epävarmuuksia, jotka riippuvat jopa yksittäisillä teollisuusinvestoinneilla

saavutettavista merkittävistä muutoksista (Raahen terästehtaan masuunien käytöstä poistaminen, s. 45-46). Vuoteen 2040 asti päästökulun todetaan kasvavan ja vuoden 2050 tavoitteenkin saavutettavuus riippuu paljolti uusien teknologioiden, kuten hiilenkaappauksen ja varastoinnin, käytettävyydestä (s. 46).

Amnestyn mukaan päästövähennystavoitteiden saavuttaminen ei saa olla riippuvaista päästöjä ns. piipun päästä vähentävistä teknologioista eikä erilaisten sektorien välisten joustokeinojen hyödyntämisestä. Hallituksen tulee valmistella kattava määrä lisäisiä toimia, joilla varmistetaan tavoitteiden ilmastolaissa aikataulutettua nopeampi saavuttaminen epävarmuuksista huolimatta, oikeudenmukaisen vihreän siirtymän periaatteiden mukaisesti.

2) Valtiontalousvaikutukset (strategian luku 3.2)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus valtiontalousvaikutuksia koskien

-

3) Kansantalousvaikutukset (strategian luku 3.3)

-

Avoin vastaus kansantalousvaikutuksia koskien

Strategialuonnoksessa todetaan ilmastopolitiikan vaikuttavan usein eri tavoin työllisyyteen, kotitalouksiin ja alueisiin. Vaikutuksia eri alojen työllisyyteen on pyrittävä tasaamaan muun muassa tarjoamalla mahdollisuuksia uudelleen koulutautumiseen, ennakoivalla koulutuspolitiikalla ja siirtymäturvaa edistävällä sosiaaliturvalla.

Luonnoksessa todetaan ilmastotoimien aiheuttaman hinnannousun kohdistuvan suhteellisesti eniten keski- ja suurituloisiin kotitalouksiin (s. 55). Energian, liikkumisen ja muiden hyödykkeiden hintojen nousu voi kuitenkin kohdistua kipeimmin pienituloisiin. Tässä yhteydessä Amnesty korostaa, että perusturvan taso on jo tällä hetkellä Suomen ihmisoikeusvelvoitteisiin nähden riittämättömällä tasolla. Amnestyn mielestä ilmastopolitiikan talousvaikutuksia on tärkeää tasata, niin etteivät ne lisää eriarvoisuutta yhteiskunnassa.

4) Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset (strategian luku 3.4) sekä sukupuolivaikutukset (strategian luku 3.5)

-

Avoin vastaus perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia sekä sukupuolivaikutuksia koskien

Amnesty pitää myönteisenä, että ilmasto- ja energiastrategian sukupuolivaikutuksia on arvioitua sen valmistelun yhteydessä. Strategialuonnoksessa myös tarkastellaan yleisellä tasolla näkökulmia

ilmasto- ja energiapolitiikan ja perus- ja ihmisoikeuksien välisestä yhtymäkohdista sekä tuodaan esiin asioita, joita tulisi tarkastella strategian toimien perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia arvioitaessa.

Amnesty painottaa perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin ottamista osaksi kaiken ilmastoaiheisen lainsäädännön sekä ilmastopolitiikan suunnitelmien ja toimenpideohjelmien valmistelua. Perusoikeuksien ja erilaisten näkökulmien esimerkinomaisen listaamisen sijaan tulee todella arvioida lainsäädännön ja ilmastopolitiikan suunnitelmien vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.

Ilmasto- ja energiastrategian osalta on nyt erittäin tärkeää varmistaa, että esitettyjen toimien vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin arvioidaan perusteellisesti toimia valmisteltaessa. Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia tulee tehdä toimien valmistelun lisäksi osana niiden toimeenpanoa ja seuranta sekä jälkikäteen arvioitaessa. Arviointeja on tärkeää tehdä sekä virkatyönä että ulkoisten arvioijien toimesta. Amnesty korostaa haavoittuvien ja marginalisoitujen ihmisten, kuten saamelaisten, lasten ja nuorten, pakolaisten ja pienituloisten aseman huomioimista osana ilmasto- ja energiapolitiikan perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia.

5) Vaikutus energiajärjestelmään (strategian luku 4)

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus energiajärjestelmävaikutuksia koskien

-

Suomen vetyst strategia

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

Avoin vastaus Suomen vetyst strategiaa koskien

-

Avoin vastaus muita Ilmasto- ja energiastrategian osia koskien

-

Savolainen Taru
Amnesty International Suomen osasto